

ток щорічного приросту виробництва в середньому становив від 10 до 16 %, що було набагато вище, ніж у розвинених капіталістичних країнах. До кінця 1930-х рр. СРСР став однією з небагатьох країн, здатних виробляти будь-який вид промислової продукції, доступної в той час людству. Країна справді здобула економічну незалежність і самостійність.

Черняк Д.
ХНУРЕ

ХАРАКТЕР ОСНОВНИХ ОБВИНУВАЧЕНЬ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ РЕПРЕСІЙ У 1937–1938 рр.

Уже виповнилося 75 років від початку масових політичних репресій у СРСР. 1937 і 1938 рр. увійшли в історію як роки масового терору, названі пізніше «великою чисткою», здійсненою органами НКВС СРСР під керівництвом правлячої партії. Сьогодні цей період потребує значної уваги істориків.

Мета цієї роботи – з'ясувати характер типових обвинувачень під час проведення репресій 1937–1938 рр.

Характер обвинувачень був одним із найважливіших чинників, що визначав реальну спрямованість репресій. Це питання також є принциповим у плані з'ясування мотивації дій органів держбезпеки, що «притягали» й «розкручували» людей, які становили певну або уявну загрозу владі. Згідно із тодішнім чинним законодавством, обвинувачення щодо заарештованих слід було визначати статтями Кримінального кодексу. У практиці ж радянської каральної системи 1930-х рр. користувалися відомчим підходом.

За специфічно-професійною термінологією органів державної безпеки фіксували обвинувачення:

1) «за політичним забарвленням». Тут були такі формулювання: а) належність до антирадянських політичних партій (троцькісти, праві, меншовики, анархісти, есери, кадети, монархісти тощо); б) «членство» в контрреволюційних буржуазних націоналістичних організаціях (українських, білоруських, вірменсько-дашнацьких, єврейсько-сіоністських, тю-

рксько-татарських, фіно-карельських, грузинських, ін.); в) фашисти; г) церковники-сектанти; д) білогвардійці; е) за так званими «національними лініями» (польською, німецькою, фінською, румунською, харбінською, естонською, латиською, грецькою, болгарською, литовською тощо); є) колишні куркулі; ж) кримінальні злочинці («кримінальники»); з) інший контрреволюційний елемент;

2) «за характером злочинів». Виділено такі формулювання: а) шпигунство (німецьке, польське, латвійське, литовське, естонське, французьке, італійське фінське, румунське, грецьке, болгарське, іранське, угорське, чеське, японське тощо); б) зрада Батьківщини; в) терор (центральний і місцевий); г) диверсії; д) шкідництво; е) контрреволюційна повстанська діяльність; є) контрреволюційна (анти радянська) агітація; ж) інші злочини.

Серед репресованих у 1937–1938 рр. перше місце за політичним забарвленням «посідали» заарештовані за так званими національними лініями, їх частка становила майже третину від загальнопритягнутих (93 786 осіб – 31,3 %).

Порівняння даних за характером обвинувачень серед репресованих у ці роки засвідчує, що 1937 р. кількісно арешти за групами (у порядку зменшення показників) були такими: 1) за національними лініями; 2) колишні куркулі; 3) інші контрреволюційні елементи; 4) кримінальні злочинці; 5) учасники контрреволюційних буржуазних націоналістичних організацій; 6) члени антирадянських політичних партій; 7) фашисти; 8) церковники та сектанти; 9) білогвардійці. 1938 року цей порядок зазнав певних змін: 1) за національними лініями; 2) учасники контрреволюційних буржуазних націоналістичних організацій; 3) інші контрреволюційні елементи; 4) колишні куркулі; 5) члени антирадянських політичних партій; 6) білогвардійці; 7) фашисти; 8) церковники й сектанти; 9) кримінальні злочинці; 10) учасники воєнно-фашистської змови.

Отже, 1938 року зменшилася кількість заарештованих у 1,4 рази з 174 641 особи до 124 468 осіб та співвідношення показників арештів.